

האנייה

"אלטלנה" הייתה במקורה נחתת טנקים בצי ארה"ב בזמן מלחמת העולם השנייה.

היא נבנתה במספנות Bridge (אמבריג' פנסילבניה) בשנת 1943, הושקה בינואר 1944 ונקראה בצי בשם TLC 138.

אורכה היה 110 מטר, רוחבה 17 מטר ודחייה 1,820 טון.

חימושה כלל תותחי נ.מ., מהירותה המקסימאלית 21 קשר.

ביוני 1944 הנחיתה כוחות בחוף יוטה, נורמנדי.

אחרי המלחמה הושבתה והוצעה למכירה.

הרכש

האנייה נרכשה בארצות הברית בקיץ 1947 על ידי "הועד העברי לשחרור האומה", אשר היה גוף פוליטי של האצ"ל בארצות הברית. היא נקראה על שמו של הספרותי של זאב ז'בוטינסקי ("אלטלנה" = נדנדה)

לאחר רכישתה הועברה לשיפוץ בברוקלין, לאחר מכן הפליגה לאירופה, למרסיי שבדרום צרפת וב 24 למאי הפליגה ממרסיי לפורט דה בוק לצורך העלאת המעפילים. ב 26 למאי הועלו על סיפונה 862 מעפילים, רובם ניצולי שואה שהיו מזוהים עם הזרם הרביזיוניסטי.

בתחילה נועדה האנייה להבאת מעפילים בלבד, אולם בהמשך הוחלט להביא על סיפונה גם נשק ואמצעי לחימה עבור האצ"ל.

נשק זה נרכש במחירי מציאה בעיקר מידי ארגוני ספרדים אנטי פשיסטיים בצרפת, קומוניסטים צרפתיים, לוחמי מחתרות אנטי נאציות, ומאוחר יותר גם מצבא צרפת. לפי עדות מפקד האוניה היו ארוזים בבטנה 5,000 רובים, 450 מקלעים, 5 זחל"מים משוריינים, כמה פצצות של מטוסים וכארבעה מיליון כדורים.

על מבצע ההפלגה כולו פיקד קצין האצ"ל אליהו לנקין, ורב החובל היה מונרו (עמנואל) פיין, יהודי ששירת בעברו בצי האמריקאי.

לאחר עיכובים רבים יצאה הספינה לדרכה ב 11 ליוני 1948.

בינתיים, בארץ חלו תמורות רבות, ב 15 למאי, יום הכרזת המדינה פלשו צבאות ערב מכל עבר וישראל הקטנה והצעירה נלחמה על חייה. הצבא המצרי פלש אל מערב הנגב, הלגיון הירדני תקף בערבה, חיל משלוח עיראקי תקף בעמק הירדן ומצפון פלשו הסורים והלבנוניים.

עם פרוץ הקרבות הצליח דוד בן גוריון לאחד את כל המחזרות, הקטנות והגדולות לצבא אחד, צבא העם, צה"ל. איחוד זה לא עבר בקלות, התנועות השונות לא מיהרו לוותר על כוחותיהם החמושים.

ב 1 ליוני השתלב האצ"ל בצה"ל והיה לחלק ממנו, אך בהסתייגות קלה, אשר הטרידה את בן גוריון.

ב 10 ביוני, לאחר שלושה שבועות עקובים מדם וכאשר המצב בחזיתות קשה ביותר הצליח המתווך השבדי ברנדוט להשיג הפוגה זמנית בקרבות.

וכך בעוד האנייה ואנשיה מתארגנים להפלגה ויוצאים לדרך בהתלהבות ובהתרגשות שליוו את כל מבצעי ההעפלה ובגאווה מיוחדת על הנשק אותו הצליחו לרכוש עבור האצ"ל, משתנים הדברים בארץ היעד, האצ"ל כבר לא קיים הוא הפך חלק מצה"ל שמנהל באותם ימים קרבות בלימה נואשים.

הפלגת האנייה ארצה לא הוסתרה ממשלת ישראל ולהיפך, מנחם בגין מנהיג האצ"ל ביקש מראש הממשלה בן גוריון שהאנייה תונחת בחופי תל אביב תוריד את מעפיליה ותפרוק את חימושה או חלק ממנו ללוחמי האצ"ל.

בן גוריון חשש שהתהליך יבנה מחדש את האצ"ל – בתוך צה"ל שאך הוקם.

אבל ראשית דחוף היה להחליט על חוף הנחיתה.

ב-16 ביוני התקיימה פגישה בין נציגי האצ"ל לנציגי משרד הביטחון, הממשלה לא קבלה את הבקשה לנחות בתל אביב ובחרה בחוף כפר ויתקין מהטעם שכך תוסתר נחיתת האנייה מפקחי האו"ם שנפרשו באזור תל אביב לפקח על הפוגה.

והיה כנראה גם טעם נוסף, גם אם לא נאמר, ישובי אותה סביבה היו אוהדים יותר לממשלתו של בן גוריון. האצ"ל קיבל את הסיכום לגבי חוף הנחיתה אך המשיך בויכוח על יעוד הנשק,

מנחם בגין רצה שהנשק או חלקו יגיע לגדודי האצ"ל שכבר השתלבו בצה"ל, בן גוריון התעקש על כך שהמחתרות אינן קיימות עוד וכי צה"ל הוא הצבא היחיד של מדינת ישראל. הצעירה ולפיכך דרש שהנשק יופנה למחסני צה"ל ויחולק על פי הצרכים בחזיתות השונות.

האונייה נחתה מול כפר ויתקין בשעות הערב המאוחרות של ה-20 ביוני. בין המקבלים את פניה היו מספר חברי אצ"ל, בגין עצמו, וחברי מושב הדייגים מכמורת.

תחילה ירדו העולים ואחר כך אל אף התנגדות הממשלה החלה פריקת הנשק.

בן-גוריון הורה כי יש לעצור את פריקת האונייה בכל מחיר. לאור זאת, נדרש אל"מ דן אבן, מפקד חטיבת אלכסנדרוני, לכתר עם חייליו את כפר ויתקין, להחרים כל ציוד שיורד מהאנייה. פקודת הכיתור הורדה למחרת, ודן אבן שלח לבגין אולטימטום קצר מטעם משרד הביטחון למסירת האונייה על תכולתה לרשות הצבא.

בגין לא רצה להיענות לאולטימטום הדחוק. המתח גאה ובסופו של דבר פרצו חילופי אש בהם מצאו את מותם שלושה אנשי אצ"ל ושני חיילי צה"ל.

הקרב נפסק בעקבות מגעים בין סגנו של בגין, יעקב מרידור, לבין דן אבן, ביוזמת חברי כפר-ויתקין, מגעים שבהם נקבעה הפסקת אש, על-פיה יועבר הנשק שעל החוף לידי צה"ל.

בגין לא ויתר, הוא הורה את מפקד הפעולה להתנתק מהחוף ולהפליג דרומה לחופי תל אביב

שם קיווה למצוא אוכלוסיה אוהדת יותר ולפרוק את יתרת התחמושת.

בינתיים, הגיע שמע האירועים לאנשי האצ"ל שכבר שולבו בצה"ל, חלקם, נטשו את עמדותיהם אל מול האויב המצרי ועלו צפונה ע"ג משוריינים כדי לסייע לחבריהם.

בן גוריון לא ויתר הוא הורה את צה"ל לעצור את האנייה. בפקודת המבצע הצה"לית שהופצה הוגדרה האונייה כאויב.

חיל האוויר וחיל הים נדרשו לפעולה, אך טייסי חיל האוויר – רובם מתנדבים מחו"ל פשוט סירבו להמריא.

מסובך יותר היה המצב בים, שלוש אניות חיל הים (אח"י 'אילת', אח"י 'השומר' ובהמשך גם סירה קטנה בשם 'פוזזה') נשלחו לאזור. המפקדים לא ששו להלחם והחיילים לא ששו לירות וכך חמקה ה'אלטלנה' והגיעה לחוף תל אביב.

בגין קיווה כי בתל-אביב אפשר יהיה לקיים, באמצעות מנהיגי המפלגות האזרחיות, הידברות עם הממשלה הזמנית ולפרוק את יתרת הנשק, חלקו אל מחסני האצ"ל. אלא שלא כך קרה. בן-גוריון הורה ליגאל ידין (קצין המבצעים של צה"ל) לרכז כוחות גדולים על חוף הים בתל-אביב ולהכניע את האנייה בכוח. גם תותחים הועברו לאזור ובארבע אחר-הצהרים הורה בן-גוריון להפגיז את 'אלטלנה'

גם התותחנים לא ששו לירות, תותחן אחד סירב פקודה (!) ורק השני ירה.

אחד הפגזים פגע באנייה, אשר החלה לעלות באש. האנייה השיבה אש יעילה ומדויקת לכיוון העמדות בחוף.

בגין ראה לאן מוביל העניין והחליט להניף דגל לבן. "יהודי לא יהרוג יהודי" כך אמר.

בינתיים התפשטה השריפה על האנייה והיה חשש שהיא תתפשט עד למחסנים שהכילו חומר-נפץ, ועל-כן הורה רב-החובל לכל האנשים לנטוש את האנייה. האנשים קפצו אל המים, וחבריהם, שהיו על החוף, יצאו לקראתם עם סירות "חסקה". למרות שהונף דגל לבן לאות כניעה, לא פסקה האש לכיוון האנייה. בגין, שהיה על הסיפון סירב לרדת למים ובסופו של דבר הושלך למים ע"י פקודיו שדאגו לשלומם. הדגל הלבן נראה בסופו של דבר ע"י כולם והירי הופסק. נמנעה מלחמת אחים.

חיילי צה"ל וחיילי האצ"ל (לשעבר) חזרו לעמדותיהם בחזיתות השונות.

16 אנשי אצ"ל נהרגו בעימות; שישה נפלו באזור כפר-ויתקין, ועשרה נפלו בחוף תל-אביב. מכוחות צה"ל נהרגו שלושה; שניים נפלו בכפר ויתקין ואחד בתל-אביב.

קרוב לשנה עמדה האנייה השרופה בחוף תל אביב והמראה עורר יום יום את הויכוח מחדש.

עם תום קרבות מלחמת העצמאות, אחד מהמבצעים הראשונים לו נדרש חיל הים הצעיר היה לסלק את הגרוטאה ולהטביעה בלב ים.

האנייה נעלמה אך הויכוח עדיין חי...